

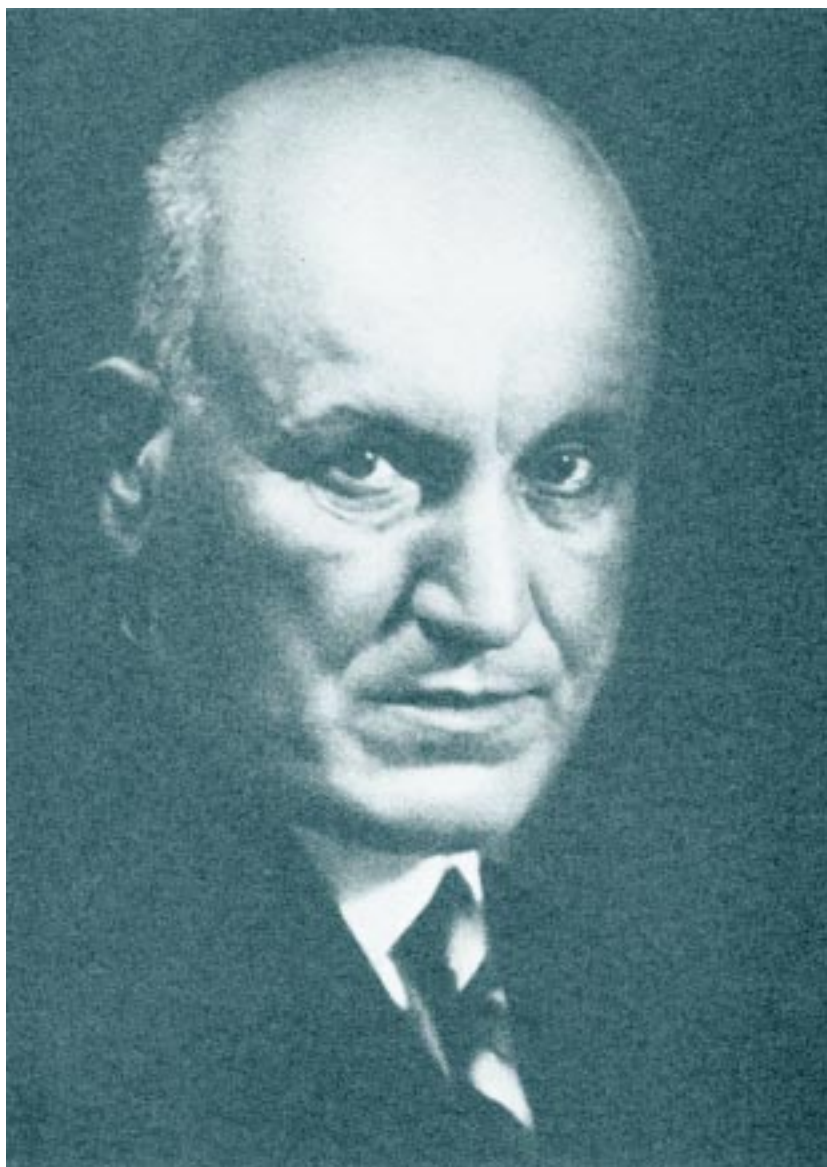
120 години от рождението на Николай Лилиев

БЕЗПОДОБНИЯТ НИКОЛАЙ

Тончо Жечев

„Безподобният Николай“ нарече Лилиев неговият приятел и духовен баща Димитър Подвързачов. Случаят е наистина уникален и за нашата, и за европейската литература от това време. Трябва да се приготвите да влезем в света на чистата духовност, в Платоновия свят на идеалните форми и видения, в рай, населен с мадонни и святост, който познаваме от картините на другия приятел на Лилиев – Владимир Димитров-Майстора.

Ако искаме да вдъхнем малко от разреждения въздух на лилиевските висоти, да усетим нещо от истинската, вътрешна история на особеното време, в което се е появил и формирал той, трябва да се съсредоточим за момент върху историята на неговия псевдоним и изобщо върху историята и страстта към псевдонимите в неговото време. Това е очевидно част и израз на културния подем и културната самонадеяност тогава. В идеалните романтични устремления на онова време се е смятало, че ни е позволено всичко, достатъчно е да пожелаем, и Савел ще стане Павел, можем да променяме нещата чудодейно, както променяме имената им. В този културен устрем всичко наследено, родово, естествено изглежда прекалено просто, нему не съответстват, стесняват го тия селски имена, с които се появяват из столицата тумбите провинциалности. Димитър Иванов от Байлово ще стане нещо като приказан герой – Елин Пелин, ученикът от Търговската свищовска гимназия и бъдещ счетоводител Николай Ми-

хайлов – Лилиев. Това по-нататък е част и израз на театралността на времето, на театрализираното съществуване на цялата култура тогава, на културата като сцена и игра, живота като маскарад, преобръщението и преобразованието като в театър. Ако символизъмът е

поначало търсене на универсални съответствия, то той значи е и театрално маскиране на образи с една видимост, намек с друг смисъл, с друго съдържание – игра на маски, „Книга на маските“, и целият замисъл на книга като „На острова на блажените“, където Пен-

чо Славейков си измисли 17 имена, надяна 17 маски, е израз на същата тенденция. Всичко, дори знакът, получен по рождение, оставен ни от родители и кръстници, може да бъде изоставен, захвърлен в преддверието на културата, в чистилището. В самия рай на културата може и трябва да влезе гол и чист от наслоенията –

лът и предметът могат така да се слеят. *Noli me tangere!* (Не ме докосвай!) Откъде иде тоя глас? От страниците на Лилиев или от цъфналото неземно цвете сред бламото?

Още като ученик ме поразиха тези звуци в иначе страстната, южняшки гореща, знойна наша поезия. И ето вече във вечерните го-

ше, там нямаше място за друг. И усещането за неуместността и теснотата, в която пребивава и в която го видях, остана преобладаващото ми впечатление. Но преди това, най-първо, още при първия поглед – дълбоките очи, като две дупки. Веднага ми дойде наум: „очите ми, гнезда опожарени“ – най-доброто описание за впе-

Н. Лилиев

тук ни чака друго, божествено битие.

Така че не е изненада как Николай Михайлов приема друго име, различно от житейското, както се влиза в храм, в манастир, както се приема нова вяра и ново кръщение. Изненадваща е само проникателността и тънкият вкус на Георги Бакалов, отчасти на Подвързачов при избора и утвърждаването на новото име. Защото едва ли има по-подходящо заглавие за света, който ще донесе в нашата литература „безподобният Николай“, от името на това рядко цвете – Лилиев! И със съсредоточената си усамотеност, и с чувствата, и с цвета, по-точно липсата на цвят, символизирано от бялото, чийто друг смисъл е чистотата, и с тази особена недосегаемост, предусещането на болката от всяко докосване и тежестта на всяко обвързване, които потенциално се съдържат в образа на лилията, а поетически ще бъдат олицетворени от самия Лилиев. И този хладен полумрак, и тези блатата и блатни изпарения, сред които като по чудо се разтваря цвете с неземна чистота и красота като намек за други светове! Не, не, не е възможно по-сполучливо попадение. Не зная къде предметът и символът или симво-

Ученик в Свищовската търговска гимназия, 1902 г.

дини на своя живот не преставам да им се удивлявам. Някога мислех, че ще намеря разгадката, ако видя Лилиев, ако поговоря с него. И това любопитство като редактор на „Родна реч“ ме заведе в Народния театър. Всъщност какво съм очаквал и колко наивен трябва да съм бил – да ми се разкрие Лилиев? Този, който никому не се е разкрил. Помня само, че стаичката беше необикновено малка за него, той я преизпълва-

чатлението, което правеше той, вече в наше време ще срещнем у Кръстьо Куюмджиев – за тоя „тих гигант“, който мълчаливо и съсредоточено минава по софийските улици. Силно впечатление оставиха у мен и спорадичните връщания на Никола Фурнаджиев към „загадката“ Лилиев. Фурнаджиев неизменно отбелязваше, че иронията, дълбока, едва забележима, тънка, е съпътствала винаги неизменната доброжелателност и образцовата възпитаност на Лилиев.

Поразително е преживявала, преодолявала и изживявала тая необикновена природа, тоя необикновен небесен пратеник, а не жител на грешната земя – тъжните перипетии и тежките обстоятелства на неуредения и труден живот в нашата страна. За знак и символ на всичко това, на цялата парадоксална и неопишуема ситуация може да служи случаят, разказан от Ружа Подвързачова, който в един или друг вариант, в една или друга степен, се е повтарял непрекъснато с Лилиев и идеално е символизиран неговите объркани връзки с действителността. След атентата в църквата „Св. Неделя“ (април 1925 г.) поетът се връщал къщи след въвеждането тогава полицейски час. От-

Николай Лилиев с ученици и колеги в Свищов, 1915 г.

преде му застават часови и викат: „Горе ръцете!“ Лилиев не спира, върви срещу тях, без да разбира какво става и казва: „Моля, господа!“ Следва страшният вик в нощта: „Назад!“ Това е той, това са времената му, отношенията му с тях и със света.

Николай Лилиев, както разказва Петко Стайнов, е могъл да остане във Франция, негов състудент и приятел е бил синът на монсиньор Делкасе, който можел да устрои изключителния счетоводител Михайлов в някоя френска банка и той до края на дните си да живее много добре. Но Николай Михайлов нямаше тогава да се превърне в Лилиев и нямаше да се изпълни онова провиденциално негово значение в нашия живот.

Лилиев е втората блага вест от небето над нашата литература след Щастливеца, след Алеко, че има противоядие у нас срещу Бай Ганьо и байганьовщината, опакото на страшното лице на героя на много епохи от националната но-

ва история, свидетелство, че неговият ход не е единствен и всепобеден. Нещо повече – той е свидетелство как тъкмо там, където материалистичната лудост, биологическата безогледност, шайкаджийската страст, непобедимото келепирджийство, политиканството, бруталността, битовата грозота и безпардонност, тоталното невъзпитание могат да родят и отгледат на противоположния бряг и полюс своята пълна и въплътена противоположност, идеалния образ на платоническа възвишеност и чиста духовност, образец на учтивост и възпитаност, дотолкова, че очертаванията им, намекнати в типа на Лилиев, се издигат и губят някъде в облаците, в небесата, сякаш без корен и място в необикновената твърд на нашата земя.

В случая с Лилиев се повтори – в други мащаби и съвършено друго обличие – този с Алеко Константинов. Неговата личност – краен продукт на културните устремления на българския индиви-

дуализъм след Пенчо Славейков, има за нас същото значение, ако не и по-голямо, от неговите текстове, от неговите песни. Или още по-точно казано – неговите песни са преди всичко послания на една нова и с провиденциално значение личност в най-новата ни обществена и културна история. Етическите въпроси, повдигнати с появата на Николай Лилиев в нашата литература, са по-вълнуващи и тревожни от естетическите. Или по-точно казано – естетическите възвращения от поезията на Лилиев са част от най-високите нравствени въпроси, които всяка национална литература неизменно поставя пред племето. И аз съм съгласен с Теодор Траянов, който смяташе, че във връзка с Лилиев се намираме пред чудо, чудото на духовността, на „чистата духовна красота“, „чудото на спокойна плът“, чиито разгадавания са само в своето начало, чудото, над което отпук насетне ще бием главите си.

Всички, които са се срещали,

наблюдавали или разминавали с феномена Лилиев, имат впечатление за необикновеност, за необикновен човек, като жител на друга планета, паднал ангел на нашата грешна земя. И всеки почти си е задавал въпроса, как се е формирала тази необикновеност. Някои биографични факти подказват нещо, но никой от тях сам по себе си не обяснява, а още повече изчерпва явлението.

Лилиев е син на свещеник и внук на свещеник, духовността по сан е във всеки случай наследена, но това малко може да ни говори, като знаем, че и у нас, и в Русия маса от различинската интелигенция е произхождала от свещеническото съсловие. Характерно е, че бащата на Лилиев умира, когато той е едва на 4 години, синът не го помни и израства обкръжен само от жени – майка, лели, сестри. Сигурно от това е вечно детското у него, съхранено до старост – търсене на близки хора, най-близките, целият друг широк свят се възприема като студен и враждебен. Така е само за децата, на тях им стига най-близкото – майка, баща, за да се чувстват пълноценно, останалото им е чуждо и неразбрано. Обграден от женска ласка и грижа, Лилиев сам се пронизва от този женски свят, той му става роден и скъп, още повече че скоро се лишава и от него с ранната смърт на майка си и отделянето си от родната Стара Загора, за да учи в Свищов.

Има един характерен детайл – Лилиев обичал да се зарича. Като ученик в Свищов изтървава върху камъните часовника си, купен с пари, откъснати от залька, изгладувани, и той вече до края на живота си не слага часовник нито на ръка, нито в джоб, зарича се за това. Една силна склонност към разочарования при сблъсък с грубата действителност. По аналогия може да се разбере и неговото заклето ергенство, страненето от жените. Знае ли някой на кой камък тук са се разбили очакванията му? Вероятно нещо се е случило. Като с часовника и той се е за-

рекъл, дал е обет пред себе си. Понякога Лилиев отронва думи, зад които сигурно могат да се открият едно или друго житейско преживяване, което ние, обикновените хора, намираме начин да надживеем. Много се е разсъждавало защо след средата на 20-те години, с едно малко изключение във Варна от началото на 30-те, Лилиев млъкна, не пише стихове, неговата песен вече не се чува, но той още отдалеч предусети това, той беше предупредил какво ще се случи:

*... те вледениха със своите глumi
моята песен и тя онемя.*

Това е писано през 1919 г. Николай Лилиев дори в екстремалните условия на войната, в която участва, не изменя нито на природата си, нито на характера си. Очевидци разказват, че той не

стрелял срещу хора, нито сам можел да се пази от стрелбата. И това в „*тоя век на хищно изтребление*“, както ще нарече тоя „*век вълкодав*“ още преди Манделщам.

Искам да кажа, че неговите необикновено смирени и печални песни извирали от необикновен извор. Първото най-силно впечатление, което оставят у нас песните на Николай Лилиев, е за необикновеното възприемане и преживяване от поета на всички основни човешки ценности. Това преживяване може да се нарече платоническо. Платонизмът е живото дихание на Лилиевата поетическа мисъл. Но то може да се определи още и като антибуржоазно, патриархално, природно аристократическо, ако се погледне откъм противопоставянето на тази мисъл на основните стихии на това време, неговия вулгарен ма-

С колегите си Радославов и Вл. Димитров – Майстора, Свищов, 1915 г.

териализъм, гоненето на изгода и участие в горещи съперничества и конкуренции. Преди всичко Лилиев раздвижи и доведе до последната му граница ренесансовия индивидуализъм в насоката на Пенчо Славейков. Неговата неизменна изповед, когато гледа на себеподобните си, на хората, на човешката е:

Аз виждам брат у всеки непознат...

У „всеки“! Тук няма ни социални, ни идейни, ни национални, ни съсловни, ни каквито и да е граници. „Всеки“ е достоен за неговата всеопрощаваща ласка. Лилиев ни гледа от толкова големи висоти, че всички, и най-напред той, стават достойни за оплакване или съчувствие. Това неизменно и чудно братско отношение изпитва поетът и към жените, за него те не са възжелан обект за обладание, нито дори спътници в живота, а „рожби бедни“, той съпреживява тяхната участ и се моли за тях:

*Боже, твоята любов е мощна.
Моите сестри са слаби, бледни,
те блуждаят сред тъмните ледни,
без надежда светла, без покров,
и ридаят в мрачина среднощна.
Осени ги с вряра и любов.*

Никъде изтънченото чувство на Лилиев не се отделя така ярко от свойствената на човека агресивност, както в отношението му към природата:

*Като майка разтвори
кацифяната си пазва...*

Отношението на Лилиев към природата е любовно-синовно, както е братско към хората. Отношение на благодарен син, който единствено у нея намира смирение за своя дух.

Но най-индивидуално оцветено, ново и непознато до Лилиев у нас е неговото отношение към обществото и своето време.

*В този век на хищно изтребление
о, Господи, нима съм аз за там?*

Николай Лилиев, 1910 г.

Със същия трагичен въпрос завършва кратката молитва:

О, Господи, кому съм нужен там?

Вслушайте се в тия молитви и ще откриете нещо нечувано в нашата, общо взето, протестираща, гневна и осъждаща поезия. Акцентите у Лилиев са необикновени, те повече тежнеят към самообвинението, отколкото към обвинението. „Не съм за вас, о бедни, бедни хора.“ Не вие сте виновни, казва поетът, вие дори сте може би повече нещастни и от самия мене, но ние не сме едни за други. Може би моята непригодност, нехармонизираност с вашата природа, с вашето битие е причината за това разминаване. Погледът на Лилиев към времето, обществото, хората е не отвън – осъдителен, а отвътре – самообвинителен. И затова беззлобен, безгневен, смирен. Тая поезия звучи повече като молитва, отколкото като протест. Това е поезията на „безкрайната жал“ към всички и всичко, включително и към себе си.

*Безкрайна жал и мрак ранил
покриват мойто ложе.*

*Не съм живял, самин съм бил,
смили се, тъмни Боже.*

Към всичко това може да се добавят отношението на Лилиев още към брака, любовта, родината,

приятелството и т. н. Индивидуалното отношение към всички тези ценности отделят Лилиев не само от конкретното тогава общество, от своето време, но и от световния ред изобщо, от световната хармония. Той се чувства „вън от света“ и това е основното му преживяване.

*Моите спомени,
птици в нощта,
скитат унесени
вън от света.*

Лилиев е примирен, че въпросите на неговото и нашето съществуване, вечните въпроси на човека и живота – от справедливостта до любовта в целия им богат спектър, нямат решение „в тоя свят“ и това е другото, което плътно го доближава до платонизма и неоплатонизма.

*Безнадеждни са моите думи,
безнадеждна е мойта любов...*

В тоя лилиевски свят общото, идеята за нещата, типологичното живее своя реален живот, има своето реално битие също така, ако не и по-действително, от конкретното, осезаемото.

*Кои са тия призрачни земи,
где вихрите крила бездомни
сплитат,
и като дъжд скръбта ръми?*

Не скръбта като дъжд, а дъждът като скръб! Не конкретното се съотнася към общото, а най-напред има битие, съществува общото и нему се търси съответствие в осезаемия свят. Това е невиджано в нашата култура, това е антипод на всички безплодни съществувания, на растителен, на вегетативен живот.

*Нам са чужди безплодните крясъци
на безплодната жажда: бъди!*

Поезията на Николай Лилиев може да се разглежда като тих плясък на ангелско крило сред безутешните простори. Но най-същественото е, че в тази наглед абстрактна, високо зареяна, без-

грешна песен навсякъде откриваме ранимата душа, неповторимите белези на историческото време, на преломната епоха, на социално-политическата, нравствена и културна ситуация у нас през първата четвърт на XX век. И преди всичко рушението идилгията на една цветуща патриархалност, превърнала се в наследен спомен и преминаването към нов тип градска култура и цивилизация. В този смисъл съм склонен да разглеждам поемата на Лилиев „Градът“ като една от най-загадъчните и неповторими песни в нашата поезия, като своеобразен неин връх след Петко Славейков, Ботев, Вазов, Яворов и Дебелянов. Най-напред тази поема се появява в сп. „Наш живот“ (г. V, кн. 3, 1911), като накрая сам Лилиев отбелязва: „Париж, 1911 г.“ Няма друго произведение на Лилиев, пронизано от такива съкровени изповедни интонации, от такъв личен тон. Всъщност в тая поема откриваме разработени и отзвучали всички мотиви на неговата ранна лирика и зародиша на всичките му по-късни песни. През 1910 г. в стихотворението „Париж“ (сп. „Съвременник“, г. III, кн. 2) Лилиев се провикна:

*Париж. Париж, убиец и баща
на моите надежди тиховейни,
към твоите отровени басейни
протягам нецелуната уста.*

Цялото стихотворение си остава една въпросителна и до днес. На какво всъщност е баща Париж? И какво е убил? На моите надежди тиховейни – казва Лилиев. Париж е породил и Париж е могъл да убие у Лилиев една надежда, надеждата на „Градът“ с главна буква, настъпващия и строящ се у нас тогава град, който поради своята неустроеност и неразвитост е могъл да замъгли проблема, тъй като всичко е могло да се отдаде тъкмо на неразвитостта и неустроеността. Сега, след като Лилиев е видял, сблъскал се е едва ли не с идеалния, съвременния, най-устроения град, града на неговата мечта, той

С Панчо и Катя Владигерови, 1934 г.

вижда, че тия очаквания и мечти са били напусто. И в най-развития град не само не са решени, но са умножени всичките проблеми на безприютността, бездомността, студенината и самотата, които той е почувствал още в заченките на градската цивилизация у нас и тихо се е надявал, че там, в Париж, те са вече отминати.

Лилиев е от нашите поети на града, в чиято поезия откриваме повече проклетия, отколкото възхита. Той вижда контурите на новата градска действителност през призмата на една идиллична, патриархална Тракия и нейните мирни поля, „тучни нивя“, „плодни равнини“, които нямат реални черти, а само идват да напомнят за

Димитър Подвързачов - пръв редактор и популяризатор на Лилиевата поезия

Рисунка: К. Щъркелов, 1924 г.

положителните представи и мечти на поета в противовес на опущения и отровен град. Както Димчо Дебелянов гледа на новия град през чардаклиите къщи на Копривщица от своето детство, така Лилиев гледа на зараждащия се у нас град и града на градовете Париж през целомъдрената „тиха бащина стряха“. Понякога Лилиев се домогва до покъртителни картини на страната, като тая, в която ни рисува покрусена България след събитията от 1923-1925 г.

*...тия рътлини забол
в мъглите ледени чела,
и тия равнини, де голи
треперят белите тополи
и зъзнат немите села.*

Лилиев не е пропуснал своето биографично предимство да вижда проблема за града, за бурно развиващия се тогава у нас град в двойна перспектива – и като една зараждащ се проблем, и като окончателен, изяснен в градове като Париж. И затова неговите жалби, неговите скръбни песни, неговата печал са безутешни. И в Париж да се превърнат едва плъпнали сега градчета – съдбата им е предопределена, чака ги превръщане в отровни басейни, местопребиваване на безутешни, отчуждени хора, превърнати в мравуняк, в тъпа.

Всичкото това усещане, убеждение у Лилиев, подсъзнателно „знание“ и памет са толкова искрени, болезнени и непостижими, че след „Градът“ в неговата поезия все по-често и по-често зазвучава друг мотив, мотив, намерил най-силното си осъществяване в друга поема, вече след войните и трагичните граждански събития.

*Где са дните – о, дни непробудени! –
где са простите чисти сърца?*

Това са въпроси вече от поемата „Родина“. И аз разбирам вопъла на този велик мълчаливец и страдалец, който в един разговор с Петко Тихолов не се е сдържал, както обикновено, а е изплакал:

„И трите стихотворения, които образуват „Родина“, не мисля, че са готам субективни, както се тълкуват.“

Изобщо, ако внимателно се анализират всичките пет поеми на Лилиев – „Градът“ (1911), „Тълпите“ (1914), „Зад стената“ (1923), „Ахасфер“ (1924) и „Родина“ (1925), ще се открият забележителни неща. Така например философската поема за скитника евреин трябва да се свърже с ахасферовското, скиталческо чувство на цялото това поколение, пропъдено от своите бащини стрехи в съвременния град, с историята на техните блуждения. Това е една от необикновените философски резигнации в нашата литература с нови за нея и необикновени видения като:

*... ИСУСЕ, аз те виждам –
о, тоя скръбен лик,
и съзлите горчиви на светъл
мъченик!*

*Исусе, аз те чувам –
Божествени слова
се ронят и замират сред
тъмната мъгла.*

Никои като Николай Лилиев в нашата поезия не е познал ужаса на Божието проклятие, не е чакал с толкова томление да се върне към него Божията благодат. Той е поет на прокълнатите, които чакат края на своята богоизоставеност.

*Господи, защо си ме наказал
да живея тъмен и немил.*

Но като разблудната царкиня на Дебелянов той никога няма да се обезвери напълно:

*Чакам твоя пратеник незнаен
да простре крилото си над мен.*

Специално изследване заслужава проблемът защо вместо традиционното обръщение към майката, когато българските поети се обръщат към родината, у Лилиев в едноименната поема намираме обръщение към бащата:

*че моли сам, за прошка и забрава,
синът ти, татко мой!*

Това е въпрос на друга лирическа зрелост, на друго усещане за родината у поначало чувстващото се ограбено откъм родина поколение. Това е обръщение на син, който по друг начин усеща отечеството си, то за него е повече в словото, отколкото в реалността. Тъкмо по повод на Яворов Лилиев говори, че истинската наша родина е в неговото слово – „наша утеха и наше пристанище“.

Ето този „безродний, бездомний, безподобний Николай“ оброне тия покъртителни песни:

*сред грохота вечен
на сивий каменен град
напусто се взирах,
за всички далечен
не срещнах там брат.*

Лилиев винаги се е държал в сянка, не е проповядвал убежденията си, не е настоявал на правотата си, той е оставал неизменно вежлив и възпитан, не си е позволявал да се ожесточи дори и към отрицателите и враговете си. Душата му е преизпълнена със съмнения, поведението му се определя от една вродена и непобедима стеснителност. И все пак мнозина са забелязвали, че в малкото неща, които Лилиев е изповядвал, в които той е вярвал, си е оставал също така необикновен, също така непобедим и твърд, непоколебим. Едно от неговите крайни убеждения, пренесени от ранна младост до гроба и противно на всичките му съвременници след Дебелянов и Подвързачов, е, че поезията е преди всичко друга песен, музика на словото, родени от чувство и въображение.

Песните на Лилиев са лебедовата песен на българския индивидуализъм, погребалните песни на цялото интелектуално движение у нас след Пенчо Славейков. Това славено ренесансово движение завършваше с не по-малко славно поражение – крах в грохота на

Иван Милев - „Селска Мадона“, 1925 г.

войните и жаждата за нов колективизъм с нов „бунт на масите“. Но това не означаваше, че самото то е било безплодно. След Пенчо Славейков, Яворов, Петко Тодоров, Кирил Христов, д-р Кръстев, Теодор Траянов и т. н. то имаше вече в своите редици Дебелянов, Лилиев, Гео Милев, Николай Райнов, Христо Ясенев, Емануил Попдимитров. Катастрофално завършваше цял плодороден кръг, цикъл в нашето културно вътрешно духовно развитие и песента на Лилиев е последното свидетелство за смисъла и значението на това движение, както и за изключителните му резултати.

Но нека се вгледаме по-внимателно. Самата личност на Лилиев може да се види като вълпътен блян на Пенчо Славейков за модерен поет, самата тя, независимо от поезията ѝ, е зрял плод на българския индивидуализъм, на новия културен ренесанс, започнал от Славейков. Основните черти на този културен тип са колкото

плод на народностната нравствена култура, на българското образование и възпитание дотогава, толкова и плод на органично общуване с цялата европейска култура – френска поезия, англосаксонска драма, немска музика, руска поезия и проза, испанско рицарство, виенски културен подем, скандинавско северно културно влияние от края на миналия и началото на нашия век. Културните хоризонти, които с такава безогледност и безцеремонност Пенчо Славейков откриваше в нашата култура, в личността и съдбата на Н. Лилиев без поза, без еkleктизъм и преднамерена програмност, естествено се сплетоха както в живота, така и в творческото му дело. Той обобщаваше и интерпретираше на своя роден език всичките тези култури както без провинциално напъване и самодоволство, така и без чувство за непълноценност. Той се изгради като европейски поет и инте-

лектуалец на здравата черноземна българска, дори може да се каже тракийска почва. И беше толкова европейски, колкото и български, или още по-точно казано – беше съвременен български поет, защото беше вече и европейски поет. Едното от другото стана неотделимо. И това е първият голям и непреходен знак в нашата нова култура. Неговото име можеше, достойно щеше да стои в редицата на тогавашните поети, които владееха сърцата на Европа – Рилке, Блок, Хуго фон Хофманстал, Аполинер. И ако по някакъв начин можем да си въобразим събирането им заедно, то Лилиев тук би бил и на мястото си, и би се отличавал дори сред тях с неповторимостта си.

Из студията на Тончо Жечев, поместена в тома „Николай Лилиев – Птици в нощта“, изд. „Захарий Стоянов“, София 2004 – със съкращения

Николай Лилиев

СВЕТЛО утро, ти прокуди
всяка пара и мъгла –
пеперуди, пеперуди,
тънки, сребърни крила.

Ти безбрежна шир събуди,
звънна в моите стъкла –
пеперуди, пеперуди,
тънки, сребърни крила.

Затрептяха изумруди,
цяла мрежа светила –
пеперуди, пеперуди,
тънки, сребърни крила.

НЕБЕТО е безумносиньо,
полето празнично звъни,
там моята душа ще мине
към неизвестни далнини.

Ще пръска времето забрава
над позлатените вълни
и моята душа ще плава
към неизвестни далнини.

А щом бленът на дух унесен
безбрежна есен осени,
тя ще издъхне като песен
над разлюлените вълни.

СЪМНА в сънните градини,
всяка капчица роса
отразява ведросини,
ведросини небеса.

Сребърни лъчи долавят
на живота песента
и смирено благославят,
благославят вечността.

Събуди се, дух замрежен
среди рой самолъжи,
за блена си – чист и нежен,
чист и нежен разкажи.

Николай Райнов - „Пиния“

МОИТЕ спомени,
птици в нощта,
скитат бездомни,
скитат унесени
вън от света.

Моите песни,
сенки без път,
блесват нечути
в скръбната есен – и
пак замълчат.

Моята лютня,
писък в нощта,
стене прокудена
и безприютна
вън от света.

НАПУСТО ще питаш: тъмнее пред мене.
– А думите, мрежа за волния дух,
сред улици шумни отвени! –
аз тях не дочух.

Аз тях не дочух, и под чуждата стряха
цветята на вечния грях
за мене печална утеха не бяха:
аз тях не видях.

Аз тях не видях, и сред грохота вечен
на сивия каменен град
напусто се взирах, за всички далечен,
не срещнах там брат.

Не срещнах там брат, и щом бавно затрака
дъждът по вратите, в нощта,
аз тръгнах отново да диря сред мрака
Родина в света.